

'Ieder jaar was wel weer beter dan het jaar daarvoor'

Mijn na-oorlogse jeugd in Winterswijk

Willem Hulscher (*1938, Malang, Indonesië) heeft op meerdere plekken in binnen- en buitenland gewoond. Sinds een aantal jaren is hij weer thuis in Ratum. Vanuit zijn woonboerderij in de buurt van de Steengroeve haalt hij herinneringen op aan zijn jonge jaren in een tijd van wederopbouw.

“Ik was zeven jaar toen ik met mijn ouders, mijn oudere broer Edo en éénjarige zusje Annemarie in Winterswijk kwam wonen. Eerder waren we uit Indonesië gekomen en hadden we tijdelijk onderdak gevonden bij familie in het Westen. Mijn vader had tropische landbouw gestudeerd en kon in Nederland eerst maar moeilijk werk vinden. Uiteindelijk kreeg hij een baan hier in de Steengroeve. Het was kort na de oorlog, februari 1946, en voor mij het begin van een héérlijke jeugd hier. Alles was tenslotte beter dan onze kamptijd in Indië! Daar hadden we honger en mochten we op een gegeven moment, zelfs als kinderen, niet meer lachen van de Japanners... Maar een kind van vijf dat opgaat in zijn spel, dat móet spontaan lachen. Daarom leerde mijn moeder me toen: Och, als je moet lachen en je ziet iemand, kijk je maar gauw de andere kant op. Nou, hier in Winterswijk hadden we géén honger, dat was op zich al heel prettig. En... we hoefden hier niet bang te zijn voor Japanners, dat was ook al heel prettig. Mijn broer, die zwaar ondervoed was, moest hier al gauw naar het ziekenhuis, het oude nog, op de Huininkmaat. En dan gingen m'n moeder en ik met de kinderwagen met m'n kleine zusje naar het ziekenhuis om m'n broer op te zoeken. Die is daar vijf maanden geweest of zo, die hele winter.

Eerst vonden we onderdak aan het begin van de Wooldstraat, daar had je het vrij grote huis van Wanda Meijerink, de zuster van lange Gerrit Meijerink, de fabrieksdirecteur. Naast dat huis, dat is er niet meer, was een schuur. En die was dan ingericht om te kunnen bewonen. Daar hebben we dus gewoond, wel donker en vochtig en zo... Ik zie nog, we hadden dat kolenkacheltje in die woonkamer met een rekje eromheen waar de luiers hingen te drogen. Daar zaten we dan zo die avonden en deden spelletjes. Battleshippen (zeeslag), dat deden mijn moeder en ik. Heel leerzaam! We hadden allemaal een slaapplek, maar niet allemaal aparte kamers. Als er logees kwamen, familie uit Rotterdam bijvoorbeeld, dan werd ik in de badkuip gelegd, met m'n deken. Want dan moest een ander in mijn bed slapen. Zo was dat dus. We waren allang blij dat we een huis hadden.

Wij waren dus de eerste winter dáár, tot mei '47, toen kwam er al een ècht huis en dat lag aan de Misterweg, vlak bij de watertoren... 'Formerum', het huis staat er nog.

Daar, àchter de Misterweg, begonnen toen de weilanden. En dat is nú een hele woonwijk. Het begin daarvan zag ik als opgroeiende jongen vooral in Alma. Daar had je nieuwe duplexwoningen, in die huizennoedtijd, met een heel klein woninkje beneden en een woninkje boven. Daar woonde ook een leraar van ons, dus daar kwam ik dan wel eens om te babysitten of zo. Nou, dat vond ik heel bijzonder, dat je daar ook kon wonen.

In Indië waren we nooit op school geweest. En het mocht ook niet van de Japanners, dus toen we dan hier kwamen, was het voor het eerst dat we echt voor vast naar een school gingen. Naar school C, waar nu de de Starckenrode is. En m'n ouders moesten kiezen: in welke klas moeten de jongens dan beginnen. Dus nou, weet je wat: dan doen we Edo (mijn broer) in de vierde en Wim in de derde. Want Wim is tenslotte een jaar jonger dan Edo. Zo kwam ik in de derde klas terecht.

De klassen waren groot, vijftig kinderen en met z'n drieën in de bank. Grote kaarten en schoolplaten hingen er, zoals je die nu nog in het museum vindt... Schrijven moest je met een kroontjespen en inkt. Hoofdrekenen vond ik leuk en ik was er ook wel goed in, waarschijnlijk door dat battleshippen met mijn moeder. Maar schóónschrijven, dat werd alleen maar inktvlekken, ik kreeg er een 3 voor... Ik had toen meester Kappers en daar heb ik heel veel aan te danken. Die vond het op de één of andere manier wel leuk, zo'n jochie uit Indië, een vreemde vogel? Het klikte! En hij was altijd heel erg goedkeurend op alles wat ik deed. Mijn broer werd *de Jangkrik* genoemd op school, sprinkhaan, en ik werd *de Pinda* genoemd. Dat hadden die kinderen dus bedacht. Niet dat we daarmee zaten, hoor, vriendjes kregen we toch wel.

Voor mijn klàsgenoten had ik het pas gemaakt, toen ik de grootste jongen van de klas op de grond had gewerkt en bovenop hem zat. Gelukkig was ik leniger en sneller dan hij, dus die proef doorstond ik en toen werd ik geaccepteerd. Ik kreeg ook vriendjes, en we gingen met fietsen naar de buitengebieden, vaak samen met mijn broer en zijn vriendjes uit een klas hoger. Daar heb ik een geweldige tijd beleefd!

Als mijn broer en ik boodschappen moesten doen voor mijn ouders, dan wisten we: we mogen niet kopen in de winkels waar de mensen met de Duitsers geheuld hebben. Ik weet nog precies welke winkels het waren. En het was ook

een thema van gesprek: 'dat waren NSB'ers'. Zo werd het gezegd. Nou, dat was genoeg. Dat was heel erg, als iemand NSB'er was geweest.

Maar er waren toen nog wel meer 'hokjes'. Wij waren bij de padvinderij, bijvoorbeeld, maar katholieke kinderen waren bij hùn padvinderij. Het katholieke en protestantse was gescheiden. Zoals de kerkdiensten: mijn ouders waren Doopsgezind, en andere kinderen gingen naar de katholieke kerk. 'k Weet dat ik één keer met een meisje mee ben gegaan, ik wou ook wel eens in een katholieke kerk kijken.

Er was ook een zekere Jopie in mijn klas, Jopie van Gelder. En hij trok altijd naar mij toe. Ik zie ons nog staan, daar bij dat hek van dat schoolplein, met z'n tweeën in die pauzes staan te praten, in die allereerste tijd. En nu, veel later pas, heb ik me gerealiseerd: ik had toen al een speciaal gevoel daarbij, alsof Jopie dacht: die jongen is een buitenbeentje, en ik ook! En dat hij daarom naar mij toe trok. Hij woonde aan de hoek van de Markt, de hoek van de Ratumsestraat en de Nieuwstraat. Daar kwam ik wel thuis, en als ik daar op zaterdagmorgen kwam, dan werd mij gevraagd om het licht aan te doen. Later, ik was alweer wat ouder, ging ik op zaterdag naar de tennisbaan. Jopie mocht dan wel mee, maar alleen als-ie bij mij achterop de fiets zat. Hij mocht niet zelf fietsen, dus. Maar ik heb pas later die dingen een beetje een plaats kunnen geven. Toen? Het gebeurde allemaal gewoon, en ik kende de Joodse achtergrond van Jopie niet.

Mijn vader, die voor de oorlog planter was in Indië, raakte daar alles kwijt en kwam, samen met mijn moeder, broer Edo en mij, totaal berooid en zonder werk terug in Nederland. Wij kwamen op Schiphol aan met niks anders dan de kleren aan ons lijf... Mijn ouders moesten alles dus weer opnieuw opbouwen. 'Maar,' zo zeiden ze vaak, 'hindert allemaal niks, we leven nog'. Mijn vader hield ook niet van klagen. Samen met zijn oude kampvriend oom Hans kon hij heel kort zijn als hij iemand hoorde zeuren over kleine dingen. 'Die heeft ook nog nooit een kamp meegemaakt' was dan hun conclusie.

En wij, kampkinderen, wij waren hier veilig. Wij gingen hier in de steengroeve langs die wanden klimmen en zo, zwemmen in dat vijvertje onderin. En dan later nog even bij pappa langs... en dan mochten we in de fabriek spelen. Het kon allemaal, Winterswijk was veilig. Thuis was onze moeder er altijd. 's Morgens zwaaide ze ons uit en 's middags als we uit school kwamen zat ze klaar met de thee. Ze was opgeleid als onderwijzeres en heeft in onze middelbare schooltijd vrijwillig werk gedaan in de bibliotheek van de school. Maar ze heeft nooit een baan gehad. Ze was er altijd, voor alle zes de kinderen! In 1949 kregen we er namelijk nog een tweede zusje bij, Heleen. En er

woonden een paar jaar twee dochters van vrienden uit Indië bij ons in huis, zodat die hier naar de middelbare school konden.

We hadden het goed en onze ouders stimuleerden ons enorm in onze ontwikkeling, met school, sport en spel en door er samen op uit te trekken in de natuur.

Na de zesde klas van school C deed ik toelatingsexamen en mocht ik in september 1950 op de Rijks H.B.S beginnen. De school die later de Driemark werd en nu Gerrit Komrij College heet. Zo kwam ik samen met mijn broer (die eerst nog de zevende klas had gedaan) in het gymnasiumklasje, dat nog weer kleiner was dan de andere. Pas hadden we nog een reünie, je was als het ware familie van elkaar geworden. Op zo'n kleine school, ruim 200 leerlingen, kende je ook iedereen. De rector, meneer Hoogeveen, wist van ieder kind in welke straat die woonde. Dat was zijn hobby, dan zei hij: 'Misterweg 93', en bedoelde hij mij. Vond-ie leuk!

Meneer Hoogeveen was ook voorzitter van de ijsvereniging, we gingen schaatsen op de Schooten, aan het begin van de Wooldseweg, waar de Slingeweg en de Wooldseweg splitsen. Die dubbelfunctie van onze rector betekende wel, dat wij niet gauw ijsvrij kregen. Overal in Nederland werd dan geschaatst, bij ons nog niet. Want hij vond: eerst komt het werk en dan nog eens het werk en dan nog eens het werk en dan pas komt het vriendinnetje. Of het schaatsen, of wat dan ook.

Meestal stonden mijn broer en ik 's morgens om 6 uur op, om snel wat huiswerk te maken, voor het eerste uur, want als je dan een beurt kreeg... En dan gingen wij om half 7 naar de tennisbaan, onderweg pikten we een vriendin op en we tennisten dan samen tot tegen achten. Dan rácen naar huis, even snel een boterham die m'n moeder al gesmeerd had, die aten we onderweg op de fiets op, om nog net op tijd op school te zijn. Huiswerk en tennissen moest allemaal vóór de school. En in het eerste uur op de school had je tijd om het tweede uur voor te bereiden. En in de pauze kon je verder het derde en 't vierde uur voorbereiden. Al die fijne nevenactiviteiten, die waren gewoon nog belangrijker dan het huiswerk eigenlijk. Maar de school zelf was ook leuk! Er was ook een schoolvereniging, daar ben ik een jaar lang voorzitter van geweest, in de vijfde klas van 't gym. Allerlei soorten activiteiten werden er georganiseerd. Een musical werd uitgevoerd, geschreven door een leerling die bestaande wijsjes combineerde met z'n eigen tekst, over een prinsesje en een draak en een ridder. Dat zongen we dus in Astoria, dat prachtige theater aan de Wooldseweg. Een andere keer was het een toneelstuk, geregisseerd door onze tekenleraar, over het boek van de Odyssee.

Aan het eind van die zes mooie schooljaren behaalden mijn broer en ik ons diploma. Mijn ouders vonden het vanzelfsprekend dat we gingen studeren, ons leek het ook wel leuk. Mijn broer koos voor Utrecht en ik voor Leiden. Eerder hadden we altijd alles samen gedaan, nu wilden we beiden iets verschillends doen. Dus zo koos ik voor Leiden, waar ik natuurkunde ging studeren. In die tijd koos je een vak, een studie, omdat je het interessant vond, niet vanwege je carrière. Wat ze nú allemaal doen. Vanwege je baanperspectief. Ik weet het ook van mijn dochter en zo, die koos een bijvak: ja, dat is goed voor m'n curriculum vitae...

Maar ik vond natuurkunde ook een leuk vak. Dus dan koos je dat. En die banen, daar dacht je niet over na. Dat is een enorm verschil met nu. In die tijd was er veel meer baanperspectief! Er was b.v. een tekort aan afgestudeerde natuurkundigen. Dat bleek dus – ik hield me daar helemaal niet mee bezig – maar toen ik afstudeerde in 1964 had ik al vóór die tijd uitnodigingen van Philips en de AKU (AKZO). Uiteindelijk solliciteerde ik in Enschede. Mijn vader tipte mij, dat ze daar een nieuwe universiteit wilden beginnen. Ik werd meteen aangenomen! Plús, omdat er dus te weinig mensen waren als ik, werd het afbetalen van mijn studiebeurs ieder jaar voor twintig procent uitgesteld, steeds maar weer en mijn militaire dienst werd uitgesteld tot het afgesteld werd. Nou, dat kan toch niet mooier. Je had een onmisbare baan.

Ik realiseer me wel dat ik echt enorm geluk gehad heb! Door hier te mogen opgroeien in die tijd. Alles kon en ging en zo. Ieder jaar was wel weer beter dan het jaar daarvoor. Nou, dat kunnen de huidige kinderen toch niet meer zeggen? Dat is een heel verschil hoor. En ondanks dat ik dan die Tweede Wereldoorlog heb meegemaakt... ook dáármee heb ik geluk gehad. En met die eerste baan in Enschede heb ik geluk gehad, ik heb het alleen maar enorm getroffen! Als ik zie hoe de jeugd tegenwoordig moet struggelen om een plaatsje te vinden, al die informatie die op ze af komt, waar ze allemaal niks mee kunnen of iets mee proberen te doen wat gewoon ontzettend moeilijk is. Voor ons was het duidelijk: dit was je plaatsje, je hoorde je best te doen, en zolang je dat deed, was het goed. En kwam je ook verder, had je perspectief.

Misschien zijn de mensen nu ook wel iets meer verwend? En gaan ze ervan uit dat de overheid voor jou moet zorgen, dat jij het goed hebt! Het lijkt wel of, als ik een probleem heb, dat is, omdat de overheid niet goed voor mij zorgt. Nou, dat was in mijn jeugd dus niet zo, maar totaal anders.

Soms wou ik wel eens dat ik 't mijn ouders nog kon vragen, hoe zij het allemaal beleefd hebben. Dat kan niet meer en dat is jammer eigenlijk. Dus ik vind het

fijn, als mijn kinderen nog eens iets willen weten, dan hebben ze in ieder geval mijn verhaal!”

Geïnterviewde: Willem Hulscher

Interviewer/Auteur: Berdie Marsman

Datum: 24 oktober 2022